AFRIKA 1960

Selvstændige lande pr. 1/1-60 og lande der forventes at blive selvstændige i lobet af 1960. (Indbefattet lande tilsluttet Commonwealth og det franske samfund).

Algier (14 departementer i den Franske Republik).

F.N. mandatområder.

Kolonier, protektorater m. v. underlagt et europæisk land.

GHANA

AF C. G. FEILBERG

En middelalderlig arabisk geograf Al Bakri giver en beskrivelse af et besøg, han har aflagt i negerriget Ghana, der lå syd for Sahara i egnene ved øvre Niger. Hans skildring af audiensen hos Ghanas konge formelig bugner af guld. Kongen sidder under en stor parasol. Bag ham står ti tjenere, hvis sværd har fæste af guld, ved hans højre side vasalkongernes prægtigt klædte sønner med guldsmykker i håret. Hans bolig bevogtes af hunde med halsbånd og bjælder af guld og sølv. Dette rige eksisterer ikke mere. Men den formodning er fremsat, at en del af dets beboere er vandret sydpå, hvor de befolkede store dele af den senere britiske Guld Kyst Koloni. Denne formodning danner grundlaget for, at kolonien, da den i 1957 blev en selvstændig stat, optog det gamle navn Ghana, der havde tilknytning til så strålende minder fra Afrikas fortid.

Grænser, der i hovedsagen er fastlagt ved traktater i kolonitiden, udsondrer Ghana som en grovt firkantet blok mellem de franske områder i Vest-Afrika og den uafhængige republik Togoland (det tidligere franske Togo). Administrativt er Ghana delt i fem regioner (se kortet side 19). Efter den sidste folketælling i 1948 var befolkningen fordelt på regionerne, som følgende tabel viser:

Tabel I. Folketælling 1948.

	Areal km²	Indbyggere	Indb. pr. km²
Eastern Region	24.801	988.347	40
Western Region	34.193	871.803	25
Ashanti	63.141	818.944	13
Northern Region	78.959	866.503	11
Trans-Volta Togoland	36.778	572.853	16
Ghana	237.872	4.118.450	17

Trans-Volta Togoland var tidligere engelsk mandatområde (før første verdenskrig en del af den tyske koloni Togo). Det blev 1957 tilsluttet Ghana. Tallene viser, at 1948 boede 21 % af befolkningen i den nordlige region, 79 % i den sydlige del af landet. 1959 blev Ghanas folketal an-

slået til 4.911.000. Deraf skønnedes de 1.187.000 (24 %) at bo i det nordlige Ghana, resten 3.724.000 (76 %) i de sydlige regioner. Befolkningstallet synes altså at være steget forholdsvis mest i Northern Region, hvilket kan bidrage til at forklare, at en del folk fra Nord-Ghana søger arbejde i det sydlige.

INDDELING I GEOGRAFISKE LANDSKABER

Karakteristisk for Ghanas som for det meste af Vest-Afrikas naturgeografi er mangelen på bratte overgange. Lavslette går for det meste jævnt over i højslette. Det ene plantebælte går gradvis over i det andet. En væsentlig årsag til ensartetheden må søges i de geologiske forhold. Over 90 % af Ghanas undergrund består af meget gamle dannelser, som erosionen forlængst har slidt ned til slette, om end senere jordbevægelser kan have skabt højderygge her og der.

For at få overblik må man dog trods ensartetheden prøve at finde frem til en deling i geografiske landskaber. Den vigtigste skillelinje er Kwahu Plateauet, en over 500 m høj sandstensryg, som med hovedretning NV.-SØ. løber fra Wenchi til Koforidua og derved skråt afskærer de sydlige provinser: Western Region, det meste af Eastern Region og det halve af Ashanti, fra de centrale og nordlige dele af landet. Syd for denne linie falder over 140 cm regn om året, i landets sydvesthjørne endog 215 cm, og den naturlige vegetation er højskov. Nord for er nedbøren mindre og koncentreret i en regnperiode på 4–5 måneder. Der er den naturlige vegetation en lys åben skov eller savanne, græssletter med spredte træer. Syd for Kwahu Plateauet består undergrunden af granit, krystallinske skifere, omdannede lavaer og lignende, hvorover der er opstået lette gråbrune og brune jorder med en del humusindhold. Nord for plateauet er den ganske overvejende del af undergrunden næsten vandret liggende sandstenslag, og i forvitringsmassen over sandstenen kan der – navnlig hvor plantedækket er ødelagt, så den skyllende regn og den brændende sol får fri adgang – dannes en jernholdig skorpe nær overfladen, som gør jorden ufrugtbar. Den bedste landbrugsjord findes her langs vest- og nordgrænsen, hvor sandstensformationen ikke forekommer.

Også inden for befolkningen består der modsætning mellem egnene nord og syd for den grænse, vi har sat. I syd er befolkningstætheden størst, både i kystegnene og omkring Ashantis hovedstad Kumasi når den over 80 indb. pr. km², d. v. s. en tættere befolkning end Jyllands. Et bælte gennem det centrale Ghana er derimod meget tyndt befolket – under 4 indb. pr. km², og først langs nordgrænsen møder man på ny en tættere befolkning.

Folkene i Syd-Ghana taler sprog af Kwa-gruppen (dele af den sam-

menfattes under navnet Twi). Et af de vigtigste af folkene i denne gruppe er Ashanti – i regionen af samme navn – som endnu ved århundredskiftet førte krig mod englænderne. Fanti er en af de største stammer ved kysten. Ikke så få af folkene i syd er kristne, i kystegnene cirka en tredjedel. Også i landets centrale dele tales et Kwa-sprog Guang. Men landets nordlige del beherskes af Gur-sprogene. Til dem hører bl. a. Dagomba og Mossi. I nord vinder også muhammedanismen frem.

Af klimatiske grunde må man endelig udskille en strimmel land langs Ghanas sydøstkyst som et særligt landskab. I dets østligste del bor Ewefolket, hvis sprog hører til Kwa-gruppen.

SYD-GHANA

Syd-Ghana er da oprindeligt skovland, egentlig regnskov længst i sydvest, hvor nedbøren er størst. Men befolkningen har ikke ladet denne skov stå urørt, og grundlaget for befolkningens eksistens er et traditionelt landbrug af den type, som engelske geografer kalder »shifting agriculture«, d. v. s. omvekslende eller omflyttende landbrug, et ret betegnende navn. Et stykke land i skoven ryddes, det dyrkes to eller tre år, og når jorden er udpint, får den lov at falde hen i krat og skov på ny. Under en årrækkes hvile regenererer jordbunden, navnlig dannes der ny humus. Denne form for agerbrug kan kun gennemføres, når der er rigelig god jord at tage af. Bliver befolkningspresset for stort, så jordens hvileperiode afkortes, hindres den i at regenerere, og en forringelse af dens indhold af plantenæring finder sted.

De næringsplanter, som dyrkes, er dels tropiske knoldplanter som Cocoyam (minder om Taro), maniok (i Vest-Afrika sædvanlig kaldet Cassava) og almindelig yams, dels en række frugtbærende urter og træer: melbanan, søde bananer, oliepalme, avocadopære, oranger, papaya og endelig en mængde grøntsager. Af kornsorter dyrkes i det regnrigeste område ris, i øvrigt majs. Tsetsefluens tilstedeværelse hindrer hold af hornkvæg, så af husdyr ses i landsbyerne kun får, geder og fjerkræ, der leverer et tilskud af kød til den sædvanlige plantekost.

Ved siden af denne store landbrugsproduktion til ernæring af Syd-Ghanas egen befolkning dyrkes flere træer af hensyn til eksport. Af kødet af oliepalmens frugter udkoges olie, der anvendes stedligt som fedtstof til maden, men en stor del af frugtkærnerne eksporteres til udpresning af olie. Hjemmehørende i skovregionen er også kolatræet. Kolanødden er et stimulansmiddel, som både eksporteres og sælges til andre egne inden for landet. Vigtigere for eksporten end alle andre planteprodukter er kakaoen, som vil blive omtalt særskilt.

Træ spiller en stor rolle i hele Ghanas økonomi. Da landet mangler

kul og i hvert fald i øjeblikket ikke har nogen produktion af mineralolier, er det almindelige brændstof træ, der kan hentes såvel i skoven som i savannen. Det er vanskeligt at beregne, hvad værdien af denne store mængde brænde ville være omsat i penge. Fra det sydøstlige Ghanas skove eksporteres desuden tømmer, en eksport, der er steget meget siden anden verdenskrig. Det er ofte vanskeligt at gøre rede for, hvilke træsorter, der udnyttes i tropeskoven. De botaniske navne på træerne kendes kun af få. Tømmeret bringes derfor på markedet under navne på tømmersorter, der er velkendt i handelen. I Ghana produceres bl. a. afrikansk mahogni, wawa og sapele. Wawa er den letteste af træsorterne, bruges til bygningsstilladser og udhules til kanoer. Flere af træsorterne anvendes i krydsfinér. For at beskytte trævæksten har man indført kontrol med trævæksten i en mængde enklaver (forest reserves).

KYSTEGNENE I SYDØST

Ghanas sydgrænse er dets kyst mod Atlanterhavet. På dens midterste del mellem Cape Three Points og Accra når den hårde klippe ud til vandet, i øvrigt er det en lav klitkyst med laguner bag. Naturlige havne savnes. En bræmme land langs kysten, som fra egnen ved Takoradi strækker sig stadig bredere mod øst, hvor den dækker hele floden Voltas mundingszone, er – grundet på meteorologiske forhold, som vi ikke her kan gøre nærmere rede for – den regnfattigste del af Ghana med en årsnedbør på kun 65–100 cm, som falder i en kort periode af sommeren. Ved slutningen af den tørre tid antændes græs og krat, og ved den første regn spirer nyt græs frodigt frem. Det afgiver føde for et betydeligt kvæghold, da tsetsefluen her er mindre hyppig. Lidt mælk sælges lokalt, men kvæget holdes især for kødets skyld. Da også landets hovedstad og største by Accra ligger her, kan der blive god afsætning både for kødet og de mange grøntsager, der avles i regionen. Som et kuriøst eksempel på intensivt landbrug kan nævnes, at skalotteløg i en del af Voltas delta dyrkes gødet med flagermusekskrementer og fiskeaffald. Langs hele Ghanas kyst dyrkes kokospalmen.

Fiskeri drives næsten overalt i Ghanas floder, men det største fiskeri drives langs kysten, hvor alle byer og landsbyer tager del i det. Det drejer sig om den almindelige type af fiskeri i troperne: Man går ud i kanoer om morgenen og vender hjem med fangsten tidlig på eftermiddagen, hjulpet af brisen fra havet. Der er størst fangst af sild. Særlig pris sætter man på den store havbrasen. Havfiskeriets produktion vurderes til ca. 20.000 t årlig.

NORD-GHANA

Nord-Ghana er øvre og mellemste Voltas land. Kildefloderne Sorte og Hvide Volta kommer inde fra de franske områder i vest og nord og forenes

på lavsletterne midt i sandstensområdet, hvorpå Voltafloden i stadige slyngninger arbejder sig frem til sit delta i Ghanas sydøsthjørne. Også dette land er tørkepræget en stor del af året. En af Ghanas egne geografer har givet følgende skildring: »I regntiden og den periode, der følger umiddelbart efter, ser planterne friske og grønne ud, og det er let at bearbejde jorden til dyrkning. Under tørtiden derimod ser alt afsvedet og udhungret ud, og regntidens grønne farveskær afløses af et brunligt. Jordbunden bliver hård, og hvor den indeholder meget ler, dannes åbne revner. Vejene er meget støvede, og vegetationen på begge sider bliver dækket med tykke lag af støv. Under harmattanen (den tørre nordostpassat) gør den støvfyldte luft himlen diset, og et tyndt overtræk af støv sætter sig på alt, selv bohavet inde i husene.«

Agerbruget er af samme traditionelle type som i Syd-Ghana, men adskiller sig fra det ved arten af de dyrkede planter. Majs og maniok er stadig meget udbredte i de centrale dele af landet. Men efterhånden som man går mod nord, bliver de herskende kornsorter durrha og hirse. Endvidere træffer man bælgplanter som jordnødder og bønner. Bomuld dyrkes også. Endelig er hornkvæget det almindelige husdyr i hele den nordlige del af Ghana, hvor tsetsefluen forsvinder. En del kødkvæg sendes herfra til sydligere egne.

KAKAO

Kakaobønner er den vigtigste af Ghanas eksportvarer. Landets eksport dækker ca. en tredjedel af verdensmarkedets behov. Man regner med over 160.000 kakaodyrkere i Ghana, men en langt større del af landets befolkning er afhængig af denne avl, som i øjeblikket tager henved to tredjedele af landets eksportindtægt hjem. Da en del af kakaobønnerne afsættes til USA, har de bragt landet en stadig dollarindtægt. Det skyldes også kakaohandelen, når årsindtægten pr. hoved i Ghana beregnes til 143 $, langt mere end i de fleste andre underudviklede lande.

Skønt der fra flere sider var gjort forsøg på at dyrke kakao i den daværende Guld Kyst Koloni, lykkedes avlen først, da en afrikaner Tetteh Quashie i 1879 indsmuglede planter eller frø fra den spanske ø Fernando Po. Det var den engelske regerings politik at forhindre opståen af europæisk plantagedrift i kolonien. Kakaoen produceres derfor af afrikanske bønder på deres egne små landbrug.

Kakaotræet er et middelhøjt træ på 3 til 5 m. Det hører hjemme i Syd-Amerikas tropeskove, og det stiller ret specielle krav til klimaet, hvor det skal dyrkes: en gennemsnitstemperatur året rundt i nærheden af 26°, fugtige og skyggefulde forhold samt en nedbør på 125–150 cm. Men også en kort tørtid er nødvendig, hvorfor det egentlige regnskovsområde ikke er

egnet. I Ghana møder kakaotræet de gunstigste klimatiske forhold i et bredt bælte af skovområdet, som løber parallelt med og syd for Kwahu Plateauet. Også jordbunden dér er egnet.

Gennemsnitsstørrelsen af de arealer, der dyrkes kakao på, er sædvanlig ikke mere end én hektar. De ryddes på sædvanlig vis i den korte tørtid. Kakaoplanterne sættes imellem rækker af de almindelige næringsplanter, hvorved jorden holdes dækket mod overvældende regn eller sol, og bonden har sikret sig underholdet i de 5 år, indtil kakaotræet bliver ydedygtigt. Denne fremgangsmåde sætter folk med ringe kapital i stand til at anlægge en kakaoplantage. Når træerne begynder at sætte frugt, er der et omfattende arbejde med at indhøste, bringe bønnerne til gæring – som giver den rette aroma – og atter at tørre dem. En del kakaodyrkere benytter da lejede arbejdere, som kommer herned fra de tættest befolkede egne i Nord-Ghana. Nogle kakaofarmere er flyttet til byerne og lader bestyrere tage sig af deres kakaoplantning, hvorved der har udviklet sig en art metayage.

For at sikre kakaodyrkerne en rimelig pris, oprettede det britiske styre »the Cocoa Marketing Board«, som køber kakaoen til en fast pris af bønderne og sælger den på verdensmarkedet. Når verdensmarkedets pris er høj, lægges differencen til side i et fond, som skal sikre udbetalingen til bønderne, dersom markedsprisen falder. Penge fra kakaofonden er dog også brugt til ophjælpning af landets industri og videnskabelige forskning, specielt vedrørende sygdomme hos kakaotræet. Det er almindelige forretningsmænd, der får licens til at købe ind til the Marketing Board, hvorfor regeringen har tilskyndet bønderne til at danne salgskooperativer.

Der har været talt og skrevet meget om den risiko, der ligger i, at Ghana i så høj grad har bygget sin velfærd op på et enkelt produkt. Forskellige farer har også truet Ghanas kakaoavl. Værst er den sygdom, der kaldes »swollen shoot«. Den viste sig første gang i 1936, og man fandt efterhånden ud af, at »swollen shoot« skyldes en virus, som føres fra træ til træ af et vingeløst insekt. Sygdommen resulterer i det pågældende træs død, men der går lang tid, før den viser sig hos det angrebne træ, så mange tilsyneladende sunde træer, der gror omkring det, kan da allerede være inficerede. I 1939 skønnede man, at 1 mill. træer var ved at dø af »swollen shoot«. Ti år senere i 1949 måtte man regne med 50 mill. Sprøjtning af træerne hjælper ikke, da insekterne sidder skjult i revnerne i barken. Man har heller ikke været i stand til at opelske modstandsdygtige sorter af kakaotræet, der kunne bruges i avlen. Det eneste middel til at lokalisere sygdommen, der har vist sig nyttigt, er at hugge det syge træ og de træer, der omgiver det, ned – en forholdsregel, som bønderne naturligt satte sig kraftigt imod. Resultatet er blevet, at kakaoavlen helt er ødelagt i nogle af de områder nord for Accra, hvor den i sin tid tog sin begyndelse. Man har dog nu mulighed for at få sygdommen under kontrol ved de

strenge forholdsregler. Kakaotræet er også udsat for angreb fra forskellige svampe.

Et andet problem for kakaoavlen er konkurrencen udefra. Trods det, at der er mange kakaodyrkere, og at bønnerne behandles af dem på forskellige måder, får man et forbavsende ensartet produkt. Ghanas kakao er dog ikke så god som den bedste vestindiske. Den anvendes af chokoladefabrikanterne, men skulle disse sætte kravene op, kan der blive vanskeligheder for Ghanas eksport. Prisen på 1 engelsk pund Accra-kakao var i Dec. 1959 i New York 32,27 cents, lidt lavere end i begyndelsen af 1950erne, da den var over 38 cents. Men i mellemtiden har den været oppe på 70,15 cents (juli 1954) og nede på 26,55 cents (Dec. 1956). Alle disse svingninger virker ind på Ghanas muligheder for at investere i nye foretagender.

Man mener, at kakaobønnen nu er bredt så vidt i Ghana, at det kan blive vanskeligt at finde nye dyrkningsområder. Nye områder er blandt andet taget op for at komme bort fra egne med »swollen shoot«. Sidste år vurderedes produktionen i Ghana til 240.000 t. Man mener, at en yderligere øgelse af produktionen kun vil kunne opnås ved bedre metoder til at kontrollere sygdommene og gennem udvikling af nye mere ydedygtige varieteter.

MINEDRIFT

Venetianeren Cado Mosto, som i det 15. århundrede berejste en del af Vest-Afrikas kyst, oplyser, at guldet i spanske og italienske mønter altsammen kom fra Afrika. Siden oldtiden har der fundet en trafik med guld sted nordpå gennem Sahara, og det er ikke usandsynligt, at en del af dette guld er kommet fra det sydlige Ghana, hvor afrikanere fra gammel tid har udvundet guld af grusaflejringer ved de sædvanlige primitive guldgravermetoder.

Bjergarterne i det sydvestlige Ghana er af de typer, hvori geologerne på forhånd venter at finde værdifulde mineraler. Der forekommer da også adskillig flere værdifulde mineraler end de, der udvindes ved minedriften. Den moderne guldminedrift begyndte i 1877 omkring Tarkwa. 1901 blev der fuldført en jernbane fra havnen Sekondi til denne by, som stadig er et vigtigt administrativt centrum for Ghanas mineindustri. Guldet udvindes nu dels med muddermaskiner i grusaflejringer, dels i underjordiske miner i et konglomerat, hvis kvartsdele indeholder frit guld. De dybeste miner når 1000 m. Størst produktion har nu minen Obouasi, ca. 110 km nord for Tarkwa. Man har kaldt dette felt »den rigeste kvadratmil i Afrika«. Bjergarten her indeholder 30 g guld pr. ton (i minerne ved Witwatersrand i den Sydafrikanske Union kun 8–15 g pr. ton).

Produktion af manganmalm finder sted ved Nsuta tæt syd for Tarkwa, hvor malmen er meget rig (50–55 % metal). Ghana står som nr. 4 i verdensproduktionen af manganmalm (efter Sovjetunionen, India og Brasilien).

Diamanter produceres i to områder i Syd-Ghana: omkring Birumfloden i den vestligste del af Eastern Region og i et område ved Bonsafloden syd for Tarkwa. Gennemgående kan diamanterne kun anvendes i industrien, virkelige ædelstene er sjældne. Produktionen er steget stærkt siden anden verdenskrig.

Af meget stor betydning kan Ghanas bauxitlejer blive. Man regner, at landet har reserver på henved 230 mill. tons af god bauxit indeholdende 50–56 % aluminiumilte. Størstedelen findes i Western Region og Ashanti. I øjeblikket finder en produktion på 100.000 t årlig sted nær Awaso. Ved Aya 60 km vest for Kumasi er påvist 140 mill. tons. Bauxiten forekommer i 6–15 m tykke lag øverst i flade bakker, hvor den har været beskyttet mod erosionen af skoven. Den kan derfor vindes i åbne brud og nemt ved hjælp af sin egen tyngde transporteres ned til vognene.

Moderne minevirksomhed i Ghana drives mest ved fremmed kapital, overvejende britisk.

TRAFIKMIDLER OG HAVNE

Transport af varer ved bærere, som fører varerne på hovedet, forekommer stadig i Ghana som andetsteds i Vest-Afrika. Men i vor tid har sammenspillet mellem miner, kakaoavl, jernbaner og lastautomobiler fuldstændig ændret billedet af Ghanas økonomi og samfærdselssystem, navnlig i syd. Med den 1901 åbnede jernbane til Tarkwa begyndte en ny æra, og nu er de vigtigste minefelter samt nogle større byer i kakaobæltet ved et åbent jernbanenet forbundet med havnene Takoradi og Accra ved kysten. Ialt har Ghana ca. 970 km jernbane. Ingen jernbane når dog nord for Kwahu Plateauet eller ud i den vestligste del af kakaobæltet.

Automobiltrafikken begyndte for alvor at brede sig i Ghana under første verdenskrig. Nu opgives den samlede længde af veje, som kan befares med automobiler til henved 13.000 km. Af disse er dog kun knap 2200 asfalterede. Yderligere findes 8000 km vej, om hvis kvalitet intet siges. Men lastbiler med kraftige motorer og solide dæk kører sikkert på dem efter evne. Man regner, at bygningen af en første klasses vej koster 20.000 £ pr. engelsk mile, vedligeholdelsen af den 204 £ årlig. Vedligeholdelsen af en mile grusvej sættes til 167 £ om året. Den første bro over Voltafloden blev fuldført 1957 lidt nord for Senchi ved nedre Volta. Hvor de andre veje fører over Volta benyttes færger. Virkelig tætte vejnet er der kun tale om i Syd-Ghana, og her især i Accras opland mod vest og i kakaobæltets centrale del.

Ghana har kun én virkelig havn Takoradi, som blev åbnet 1928 tæt ved den gamle havneplads Sekondi. To lange moler indeslutter et vandareal på 89 ha. Der findes 7 ankerpladser for oceangående dampere langs kajen og yderligere 8 fortøjningspladser, som kan betjenes af pramme, inden for molerne. Havnens kapacitet er henved 2,5 mill. tons årligt. Ved Accra er bygget en lille mole, som kan give læ for pramme og de såkaldte »brændingsbåde«. I øvrigt benyttes her som ved Ghanas øvrige havnepladser: Cape Coast, Winneba, Keta den åbne rhed. Damperne ankrer op ca. 1,5 km fra kysten. Både, der er bygget specielt til at gå igennem den hårde brænding nær land, går ud og henter eller bringer ladningen. Trods bådsmandskabernes forbløffende dygtighed er det en langsom og besværlig måde at arbejde på. Når søen er høj, kan varerne blive alvorligt beskadigede, ja i særlig uheldige tilfælde gå tabt.

1954 begyndte man bygningen af en ny havn ved Tema ca. 30 km øst for Accra. Havneprojektet har forbindelse med de senere omtalte planer om anlæg af et kraftværk ved nedre Volta, men selv om disse planer ikke skulle komme til udførelse, vil der være brug for en havn her. I første omgang bygger man kajplads til 4 oceangående skibe. Den endelige havn skal have to moler indesluttende et vandareal på 200 ha med 8 m dybde uden opmudring. Den får betydelig større kapacitet end Takoradi og ventes at blive en af de mest moderne havne i Afrika.

Ghanas største lufthavn ligger ved Accra. Den blev under anden verdenskrig meget udvidet af militære grunde. Her er etableret forbindelse med britiske, franske og andre store internationale luftfartselskaber. Også Sekondi, Kumasi og Tamale (i Northern Region) har lufthavne. Ghanas indre lufttransporter og forbindelsen med det øvrige Vest-Afrika besørges af West African Airways Corporation.

BYER, INDUSTRI OG SKOLER

I Ghanas mange store landsbyer kan man finde bymæssige funktioner som markedet og mange håndværk: fremstilling af kurve, lædersager, smedearbejde, mursten, lerkar, smykker osv.

Landets største by er hovedstaden Accra, groet op hvor englændere og hollændere i 17. årh. anlagde deres forter. Ved den nuværende bys østlige ende ligger det gamle danske fort Christiansborg. Accra blev 1874 hovedsæde for Guld Kystens engelske administration. 1948 talte den 136.000 indb. Nu har den mindst 150.000. I Accra kan man skelne et virkeligt bymønster: kvarterer med handel, industri (langs jernbanelegemet ned til havnen), administration, boligkvarterer af forskellig standard, fiskernes områder. Der findes lastbilstation og elektrisk kraftværk.

Kumasi, Ashanti-høvdingenes gamle hovedstad (78.483 indb. i 1948)

er landets næststørste by. Beliggende midt i kakaoområdet med to jernbaneforbindelser til kysten og et vejnet strålende ud i alle retninger er den et vigtigt handelscentrum og sæde for lokalstyret i regionen. Minebyen Tarkwa havde 1948 ca. 25.000 indb., det tidligere hovedsæde for landets administration Cape Coast 23.000, havnene og tvillingebyen Sekondi-Takoradi 43.700.

Sidst i 1940erne oprettedes ved lov »the Industrial Development Corporation« (I. D. C.), som skulle fremme lokale industrier og håndværk. Denne officielle institution har både en række underselskaber og indgår kontrakter med andre foretagender og administrerer lån til industrien. Det vigtigste underselskab er et møbel- og snedkerfirma i Accra. Endvidere driver I. D. C. en koncern, som vulkaniserer bildæk, et vaskeri, en savmølle, et stenbrud og fabrikker, som fremstiller tændstikker, spiseolie, kiks og sæbe. Ved Accra findes også en konservesfabrik (frugt og fisk). United Africa Co. har en finerfabrik ved Samreboi i Western Region.

Udvikling af en afrikansk industri i Ghana er nøje knyttet til skolevæsenet. En mand, der nylig har besøgt landet, skriver: »Hver landsby synes at have sin skole, og næsten hver by et college af én eller anden art.« I 1958 blev af et budget på 44½ mill. £ 7 mill. £ ofret på undervisning. Fremgangen for skolevæsenet i de senere år kan ses af tabel II. Ghanas højeste undervisning gives i University College of Ghana, der ligger lidt nord for Accra (i 1958: 424 studerende) og i Kumasi College of Technology (1958: 536 elever). Man lægger megen vægt på uddannelse af teknikere og ingeniører inden for alle felter: maskiner, bygning, elektricitet. En minister sagde for nylig: »I trade schools får håndværkets og industriens folk deres første uddannelse. I de tekniske institutter får de en udvidet dygtighed, som gør dem i stand til at indtage tilsynsførende stillinger inden for industrien. Endelig forbereder Kumasi College of Technology dem til at tage eksaminer i England.«

Tabel II.

	1950		1958	
Skoler i Ghana	skoler	elever	skoler	elever
Folkeskoler og mellemskoler.....	3.000	272.000	5.000	611.000
Højere skoler.....	56	6.000	63	13.000
Lærerseminarier.....	19	1.777	30	4.055

STATISTIK OVER GHANAS UDENRIGSHANDEL

Tabel III viser de årlige summer for Ghanas eksport og import. I eksporten er medregnet reeksport af indførte varer. Den beløb sig i 1952 til over 2 mill. £, men har i de senere år ligget langt under 1 mill. £.

Tabel III.

	Import mill. £	Eksport mill. £
1952.....	66,6	86,4
1953.....	73,8	89,9
1954.....	71,0	114,6
1955.....	87,9	95,7
1956.....	88,9	86,6
1957.....	96,7	91,6
1958.....	84,6	104,6
1959.....	113,0	113,4

Den store værdi af eksporten i 1954 må skyldes de usædvanlig høje kakaopriser i dette år. Tabel IV viser eksportens og importens fordeling på de enkelte varegrupper. På kontoen »eksport af fødemidler« repræsenterer kaffe, the, kakao og krydderier 70,2 mill. £. De andre produkter dyrkes kun lidt, så kakaoen er hovedsagen.

Den forholdsvis store post eksporterede fabrikata består næsten helt af forarbejdet sølv, platin, ædelsten og juveler.

Tabel IV. Fordelingen af udenrigshandelen på varegrupper i 1959.

Fødemidler	Import mill. £	Eksport mill. £
Fødemidler.....	19,1	71,2
Drikke, tobak.....	4,3	...
Råmåterialer (Tømmer, malme m.m.).....	0,4	21,3
Mineralske brændseler, smøremidler.....	6,3	...
Animalske og vegetabilske olier.....	0,1	...
Kemikalier.....	9,0	...
Fabrikata.....	46,6	9,1
Maskiner og transportudstyr.....	25,6	0,2
Diverse.....	1,6	0,3
Transaktioner i guld og mønt.....	...	11,2
I alt..	113,0	113,3

1959 kom den største import fra England (45,3 mill. £), Vest-Tyskland (9,9 mill. £), Holland (9,2 mill. £), Japan (8,6 mill. £) og U.S.A. (6,3 mill. £). Den største eksport gik til: England (34,9 mill. £), U.S.A. (21,5 mill. £), Holland (15,9 mill. £), Vest-Tyskland (15,5 mill. £) og Italien (7,3 mill. £).

Når man går omkring i havnebyen Takoradi får man et stærkt indtryk af, hvor mange udenlandske firmaer, der arbejder i Ghana. Man ser »Kingsway« (United Africa Companys stormagasin, hører under Unilever-trusten), Elder Dempster Agencies Ltd. (Rhederiet i Liverpool, der besørger det meste af passagertrafikken på Britisk Vest-Afrika), John Holt & Co., United Trading Co., A. G. Leventis & Co., franske, italienske og

svejtsiske firmaer m. m. Det meste af importhandelen er på udenlandske hænder. De store firmaer handler især en gros, mens detailsalget overtages af levantinere (Syrere og Libanesere) og af afrikanerne selv. Afrikanerne bringer varerne ud til den afrikanske forbruger, men der findes også afrikanere i handelssystemets højere led.

VOLTA RIVER PROJECT

Der har siden 1920erne vist sig interesse for at udnytte Voltaflodens vandkraft. Det ligger nær at bruge en stor del af den elektriske kraft, der kan frembringes, til at fremstille aluminium af landets egen bauxit. 1953 blev der dannet en Preparatory Comission under forsæde af Commander R. G. A. Jackson, som skulle undersøge de herhen hørende spørgsmål. Tre år senere afgav kommission sin rapport, hvis planer refereres i det følgende. Voltaprojektets videre betydning har kommissionen udtrykt i disse ord: »Denne plans nederlag eller succes kan få en dybtgående indflydelse på mulighederne for at financiere ... andre planer af stort format i de mindre udviklede dele af verden.«

Produktionen af bauxit skal foregå i Aya, hvilket vil kræve anlæg af en 65 km lang jernbane derfra til Kumasi. Reduktionen til Alumina og udsmeltningen af aluminium skal foregå ved Kpong 20 km fra det projekterede værk ved Voltafloden. Afstanden mellem miner og værker bliver 333 km, så kort at transportudgifterne bliver mindre end ved de fleste aluminiumforetagender i Nord-Amerika og England.

Voltafloden afvander et areal på henved 400.000 km². Bortset fra Sorte Volta tørrer kildefloderne ud ca. 7 måneder af året, hvilket medfører, at vandføringen i nedre Volta ved Ajena, hvor kraftværket tænkes anlagt, kan svinge mellem under 28 kubikmeter pr. sekund i den tørreste periode og 11.000 kubikmeter pr. sekund på tidspunkter i efteråret. Ved Ajena passerer floden en dybt nedskåret dal i et bjergdrag, og man foreslår her at bygge en dæmning med en maximal højde af 94,5 m. Bag den vil der opstå en sø, som fra dæmningen strækker sig mere end 320 km op ad flodlejet og dækker et areal på omkring 9000 km². Noget af vandet tænkes benyttet til irrigation på den tørre kystslette, men hovedsagen er et vandkraftværk, der vil få en kapacitet på 617.000 kw. 100.000 kw skal stilles til disposition for Ghanas byer, og med resten af elektriciteten skal der produceres 210.000 t aluminium om året.

Kommissionen beregnede efter priserne i september 1955 de samlede udgifter til 647 mill. $. Men med de stigende udgifter, som erfaringsmæssigt påløber den slags projekter, regnede man som en øverste grænse 867 mill. $. I summen er indbefattet udgifter til nye jernbanestrækninger og veje i forbindelse med projektet, bygning af havnen ved Tema, bygning

af arbejderboliger, erstatning og hjælp til folk, der lider tab ved søens opståen m. m. De ødelæggelser søen kan fremkalde, bliver dog ikke så store; det drejer sig mest om tyndt befolkede områder med jord af ringe kvalitet. Til gengæld vil søen byde store muligheder for fiskeri, og den kan måske tjene som en ny færdselsvej ind i landet.

Der er fremkommet en række betænkeligheder ved forslaget. Da Ghana selv ikke er i stand til at præstere de mange penge, bliver der flere partnere at tage hensyn til: England, som skal investere en del af pengene, de store aluminium producerende selskaber og muligt den internationale bank.

De store aluminiumsselskaber må tage hensyn til forrentning af investeret kapital og til markedet for aluminium. M. h. t. det sidste punkt ligger forholdene relativt gunstige. Aluminium er et af de metaller, der er steget mindst i pris siden sidste verdenskrig og forbruget er stadig stigende, i bygningsindustrien, til transportmidler osv. Mens man i Nordamerika regner med en vækst inden for industrien på 3 % årlig, regner man inden for aluminiumsindustrien med en vækstrate på 10 %. Vigtigst af alt synes dog i Ghana de menneskelige faktorer at være: Spørgsmålene om installering og uddannelse af den afrikanske arbejdskraft. Det er interessant, at kommissionen har foreslået at bygge familiehuse i den arbejderby, der vil opstå ved Ajena. Man mente derved at opnå en mere stabil arbejderstab, end dersom man kun skaffede logis til mandlige arbejdere. Et andet menneskeligt moment er den ghanesiske regerings holdning til foretagendet. Førsteministeren har dog gentagende gange forsikret sin interesse for, at fremmed kapital arbejder i landet og vist forståelse for nødvendigheden af at skaffe sig kvalificerede mænd udefra til landets opbygning.

England har en interesse i at skaffe aluminiumsproducenter indenfor The Commonwealth. Men der er selvfølgelig også en risiko ved at investere store summer i et nyt land, hvis udvikling man ikke kan forudse.

For Ghana selv frembyder foretagendet både fordele og farer. Udenrigshandelens balance ville blive mere uafhængig af kakaoen. Hidtil har den mest omfattende økonomiske udvikling fundet sted i den vestlige del af landet. De nye planer kan bringe mere økonomisk fremgang til de østlige dele. Man får billig elektricitet, foreløbig mere end Ghana kan bruge. Regeringen vil få betydelige nye indtægter gennem eksportafgift på aluminium, øgede indtægter af jernbaner, havne, skatter osv. På den anden side kan Ghana nære betænkeligheder ved de store fremmede lån og den fare for inflation, som tilførselen af hundreder af mill. dollars til landets erhvervsliv i løbet af en relativt kort periode kunne bringe.

POLITISKE FORHOLD

Ghana, som allerede tidligere havde en folkerepræsentation, blev 1957 en selvstændig stat inden for det britiske Commonwealth. Ghanas nye parlament består af den engelske dronning og nationalforsamlingen. Denne er valgt ved direkte valg og har i øjeblikket 104 medlemmer. Forfatningen bestemmer endvidere: 1) at der skal dannes en repræsentation for høvdingene, som bl. a. skal rådgive ministrene angående sædvaneret og undersøge love, som griber ind i høvdingenes hidtidige funktioner og rettigheder. 2) at der skal dannes regionale forsamlinger, som skal tage sig af visse sider af regionernes styre. Disse bestemmelser blev gennemført ved love i 1958.

Når man vil opnå en forståelse af, hvor vanskeligt det er at indføre politisk liv i engelsk stil i et land som Ghana, må man forestille sig de højst forskellige kulturmilieuer, som her mødes. En englænder fortalte nylig følgende til belysning af forholdene: »For få år siden var jeg til stede ved en konference i Pusiga i landets yderste nordøstlige hjørne – et afsides, tilbagestående, skønt distrikt. Jeg tog del i og lyttede til diskussioner om den nye forfatning, om Ghanas plads i verden, sammen med en del oplyste ghanesere – postmesteren, en repræsentant for den kooperative bevægelse, lærere, kontorfolk, medlemmer af det lokale råd og kateketen. Ind imellem diskussionerne gik vi hen og kiggede på markedsbyen i nærheden, Bakwu, med dens overfyldte, primitivt byggede stader, dens amuletter, dens perler og lægemidler mod barnløshed. Når man så markedet, kunne man ikke tænke sig diskussionen mulig. Og når man hørte på diskussionen, ville man aldrig have forestillet sig, at markedet eksisterede«. Man synes også, der må være stor afstand mellem Ghanas nuværende førstemand premierministeren Kwame Nkrumah, der er født i en landsby nær kysten af kristne forældre, som ung har studeret i USA (bl. a. »kristelig journalistik«), har indført moderne politiske organisationsmetoder og politisk propaganda i landet, og så en landsbysmed i skovregionen, der øver magi.

Der er også andre grunde end forskellene i kulturmilieu, som gør at det kan knibe med sammenholdet inden for de nye afrikanske stater, hvis grænser i sin tid er fastlagt af kolonimagterne, ofte under ringe hensyntagen til befolkningen. Det falder i øjnene, at det må være en svækkelse for Ghana som stat, at næsten ubeboede egne skiller det sydlige Ghana fra de tæt befolkede egne ved nordgrænsen. De skarpeste modsætninger synes dog at være de, der består mellem de forskellige folk i Syd-Ghana. Der har forekommet selvstændighedsrørelser hos Ewe-folket, som bor i Ghanas sydøsthjørne og den tilstødende republik Togo. Da deres område berører nedre Volta, ville en udskilning af det genere Voltaprojektet betydeligt. Alvorligere er dog den modstand mod Nkrumah og hans parti (Convention Peoples Party), som 1954 begyndte i Ashanti-området. Tre

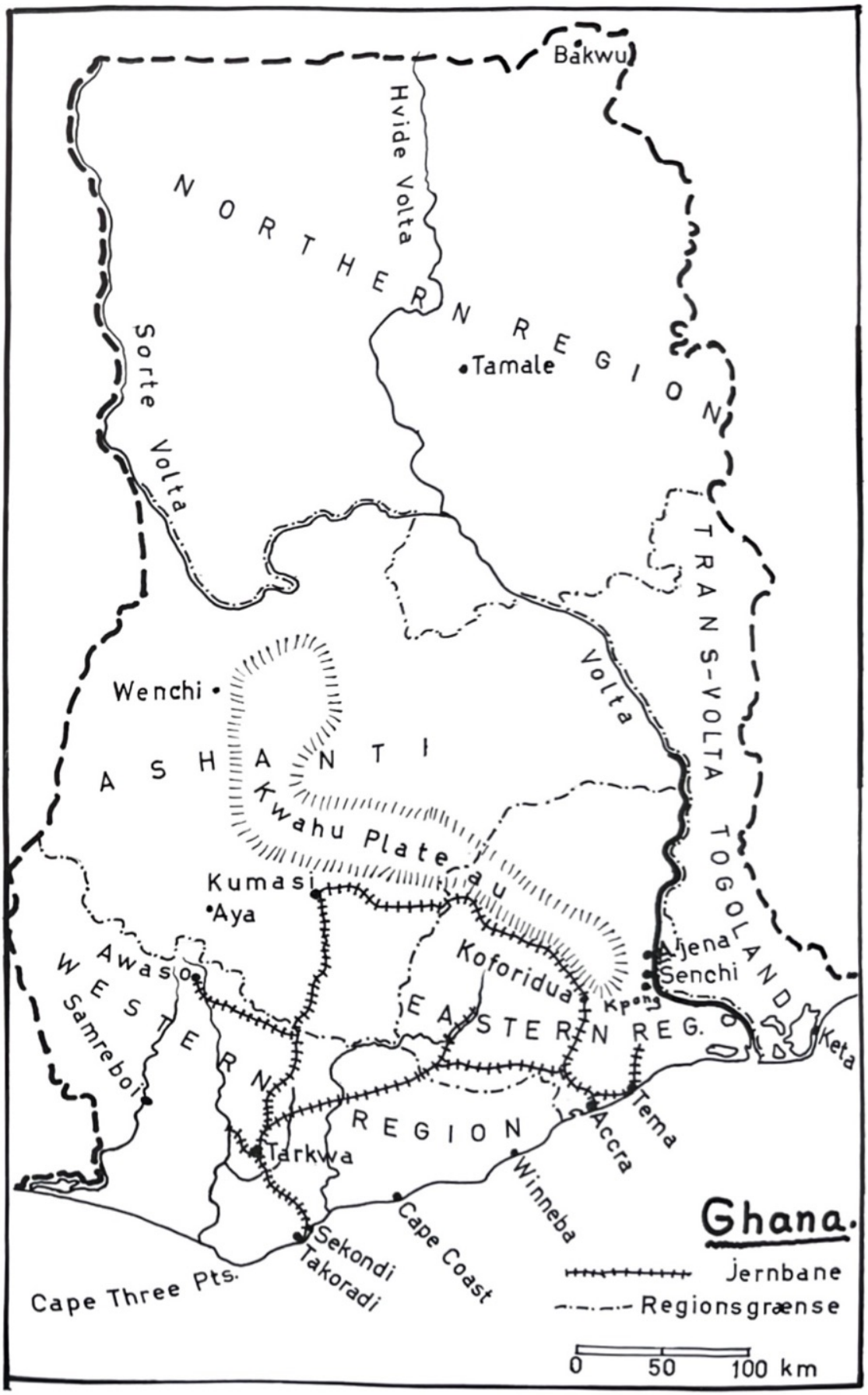
momenter gjorde sig her gældende. Ashantierne var bange for at blive domineret af de europæisk uddannede intellektuelle fra kystegnene, som beherskede regeringsmaskineriet i Accra. De ønskede, at Ashantierne fik en større del af de penge, som samledes i kakaofonden, og de ønskede at bevare magt for de gamle stammegrupper. Ashantipartiet kalder sig National Liberation Movement. Endelig er folk i Northern Region repræsenteret i Northern Peoples Party. Lige før Ghana blev selvstændigt, var der stærkt røre blandt disse to grupper for at opnå uafhængighed. I den siddende nationalforsamling er mandaterne fordelt således:

Convention Peoples Party	72	mandater
Northern Peoples Party	15	–
National Liberation Movement	12	–
Småpartier og uafhængige	5	–
	104	mandater

Som man ser, er Nkrumah's parti ganske dominerende. Det synes, som om der inden for oppositionspartierne findes elementer, der har villet anvende magt. De to oppositionspartier har forenet sig under navnet United Party. I vinteren 1958–59 lod Ghanas regering 43 medlemmer af dette parti arrestere, fordi de havde dannet et komplot mod førsteministeren og to af hans kolleger i ministeriet. Allerede i 1957 var et par fremtrædende muhammedanere blevet deporteret til Nigeria.

Dr. Nkrumah er fast besluttet på at gøre Ghana til en enhedsstat. På sit partis 10 års fødselsdag udtalte han: »Vi mener, at når det drejer sig om vore nationale mål på længere sigt her i Ghana, skal der ikke tales om Fantis, Ashantis, Ewes, Gas, Dagombas, »fremmede« osv., men at vi skal kalde os selv Ghanesere – alle brødre og søstre, medlemmer af det samme samfund Ghanas stat.« Regeringen bestræber sig kraftigt for at gennemføre denne enhed ved at reducere høvdingenes magt, centralisere fagforeningerne, lovgive mod regionale partier og stamme-partier. Marts 1959 blev de regionale forsamlinger afskaffet, så nationalforsamlingen kan lovgive i alle spørgsmål ved simpel stemmeflerhed.

Regeringen søger også at fremme denne enhed gennem modernisering og industrialisering af landet. Det største foretagende, den har vovet sig i lag med, er havneanlægget ved Tema. United Kingdom Trade and Industrial Mission, der besøgte landet i foråret 1959, har afgivet en rapport, hvori det erklæres, at Ghana er ivrig for at tiltrække fremmed Kapital, og at det almindelige investeringsklima er gunstigt. Regeringen har udkastet en ny økonomisk plan, der vil koste 350 mill. £, og i hvilken Volta-projektet er indbefattet.

Bakwu
Hvide Volta
NORTHERN REGION
Tamale
Sorte Volta
TRANS-VOLTA TOGOLAND
Volta
Wenchi
ASHANTI
Kwahu Plateau
Kumasi
Aya
Ajena
Senchi
Koforidua
Kp
EASTERN REG.
Keta
Awaso
WESTERN REGION
Samreboi
Tema
Accra
Tarkwa
Winneba
Sekondi
Takoradi
Cape Coast
Cape Three Pts.
Ghana.
Jernbane
Regionsgrænse
0 50 100 km

VIGTIGSTE LITTERATUR

E. A. Boateng: A Geography of Ghana, Cambridge 1959.
W. J. Varley og H. P. White: The Geography of Ghana, London 1958.
William A. Hance: African Economic Development, (Council on Foreign Relations) London 1958.
»African Affairs« 1957–1960.
Ghana, The office of the Government Statistician, Quarterly Digest of Statistics, March 1960.
Ghana, Government Statistician, Monthly Accounts relating to External Trade of Ghana, Dec. 1959.
Statesmans Year-Book.

Fortsat fra side 48.

Nogle af de vigtigste periodiske publikationer om udviklingen i fransk Afrika er:

Marchés Coloniaux, 190 Bd. Haussmann, Paris VIII, (økonomiske spørgsmål).
Nouvelle revue de la France d'Outre-Mer, 41 rue de la Bienfaisance, Paris VIII, (den politiske udvikling).
Chronique d'Outre-Mer, 18, rue Lord Byron, Paris VIII, (såvel økonomiske som politiske spørgsmål).
Encyclopédie mensuelle d'Outre-Mer, 3, rue Blaise-Desgoffe, Paris.
Det franske Afrika-Institut udsender en serie monografier under titlen: Bulletin de l'Institut français d'Afrique Noire, Dakar, Sénégal.